

CONTACT

BLAD

7e Jaargang nr. 23

juni 1985

Adres Historische Vereniging Barendrecht:

2e Barendrechtseweg 181, 2991 GK Barendrecht
Telefoon: 01806 - 18142

++++++

BESTUUR

Hr. G. van der Schoor - voorzitter
Rijnstraat 17
tel. 13200

Mw. J.W.E. Kouw - secretaris
Singel 32
tel. 16059

Hr. C.J.A. Volgering - penningmeester
Jacoba Pompevliet 63
tel. 15768

Hr. P. van Bergeijk - lid
Ziedewijdsdijk 59
tel. 12252

Hr. W.M. Groenenboom - lid
Voordijk 267
tel. 12617

Hr. J.H. Kleinschmidt - lid
Mr. Thorbeckestraat 33
tel. 13349

Hr. M. Zoutendijk - lid
Vlietweg 83
tel. 14200

++++++

LEDENADMINISTRATIE

Hr. A.M. Overwater
Jaagpad 65,
tel. 12152

++++++

Gehéle of gedeeltelijke overname van artikelen uit het
Contactblad is slechts toegestaan na schriftelijke toe-
stemming van de redactie.

VAN DE REDACTIE

Na het enigszins "zakelijke" maartnummer nu een juninummer met de nodige wetenswaardigheden, verslagen en verzoeken.

Na de bestuursmededelingen vraagt de heer Van der Schoor Uw medewerking bij het verstrekken van nadere gegevens over de stoomolieslagerij, die Barendrecht vroeger rijk was (blz. 2).

Verder wordt Uw hulp daadwerkelijk gevraagd bij het opsporen van Barendrechts dialect en foto's en ansichten van ons dorp (blz. 3 en 20).

Van de hand van de heer A.G.W. Wesdorp is de samenvatting van de voordracht over het klooster Eemsteyn, die de heer F. van 't Zelfden op de Algemene Ledenvergadering heeft gehouden (blz.4).

De heer Van Herwerden besluit zijn artikel "Ruim honderd jaar spoor in en om Barendrecht" (8).

Tot besluit nog twee verslagen. Het eerste (blz. 13), eveneens geschreven door de Heer Van Herwerden, gaat over de zeer geslaagde fototentoonstelling in Smitshoek. Dat de getoonde foto's heel wat vragen hebben opgeworpen blijkt wel uit deze bijdrage.

De heer J. Blinde geeft op blz. 18 een uitgebreid verslag over de tentoonstelling 1940 - 1945.

En op blz. 22 oud nieuws.

BESTUURSMEEDEDELINGEN

NIEUWE LEDEN

Sinds de laatste opgave is ons ledenbestand weer met acht nieuwe leden uitgebreid. De totale stand op het ogenblik is 263 leden.

11 mrt. 1985:	F.A. Diepenhorst	Barendrecht
26 "	: J. Hooghart	"
27 "	: mw. K. v.d. Meer	"
12 apr.	: L. den Otter Lzn.	Rotterdam
23 "	: A.W. Coert	Barendrecht

24 apr. 1985: L. den Otter Barendrecht
25 " : H.G. Barendregt "

NIEUWE AANWINSTEN

Diverse ansichten en fantasie prentbriefkaarten, Garri-baldihoed, dominospel in houten doosje, koolschaaf, thee-zeefje, beddenkwast met optrekker, hoornen schoenlepel, naaigerei, bestek, pottenpers (1937), lekstoppen, dameskousen, Daf-trekker, glazen flesje (California Soepen) Singer oliebusje, Boldoot talkpoederstrooier, ijzeren geldkist, koperen jachtkruit aanschroever met handvat.

STOOMOLIESLAGERIJ

We bezitten een ansicht van Barendrecht, waarop gedrukt staat: Dorpsstraat, bij de stoomolieslagerij.
We hebben al eens eerder in De Schakel om nadere gegevens hierover gevraagd, maar niemand reageerde toen. Kortgeleden ontmoetten we de heer A. Molenaar en al prattende kwam onze vraag weer naar voren en we kregen de volgende informatie:

Eigenaar van de olieslagerij was Jan Pieter Huijser. In het bedrijf werd o.a. lijnzaad geperst en dat leverde lijnolie en lijnkoeken op. Er schijnt twee keer brand geweest te zijn, want onze zegsman herinnert zich dat een flinke gedenksteen was aangebracht met een vierregelig vers, waarvan de twee eerste regels luiden:

Deez' derde eerste steen
Zij niet gelijk voorheen
.....
.....

Wie herinnert zich de twee laatste regels?

De derde opbouw was echter meer pakhuis dan fabriek, omdat aan de Persoonshaven te Rotterdam een nieuwe fabriek werd gebouwd.
In dat pakhuis zijn tijdens wereldoorlog I o.a. ook Bel-

gische vluchtelingen ondergebracht geweest.

De olieslagerij en dit pakhuis zijn gevestigd geweest op de plaats waar later een huis en winkel van Boekhandel Berkman gebouwd zijn.

Bovenbedoelde ansicht is waarschijnlijk in 1903 gedrukt.

Dit is althans het oudste poststempel dat men ons tot op heden getoond heeft.

Wie kan ons aanvullende inlichtingen verstrekken?

G. van der Schoor

(OUD) BARENDRECHTS DIALECT

Ja, dat was jammer deze keer. Meestal als scholieren, zowel van de lagere scholen als van het voortgezet onderwijs, om informatie vragen, kunnen wij hen - mogen we wel zeggen - steeds (beter) helpen.

Maar kortgeleden moesten wij een tweetal scholieren teleurstellen. Zij wilden een scriptie maken over Barendrechts dialect. Daar hebben wij nog te weinig gegevens over. Men zegt wel eens, dat het dialect van zowel de Hoekse Waard als van het eiland IJsselmonde hetzelfde is, maar dat is niet helemaal waar. Op de Koedood bestaat voor bepaalde voorwerpen zelfs een andere benaming dan in Smitshoek. Dat ontdekten we tot onze verbazing toen we in verband met de fototentoonstelling van Smitshoek nogal wat personen ontmoetten.

We verwezen de leerlingen naar het Streekmuseum Heineoord. Daar heeft men al meerdere jaren een groep personen, die zich intensief bezighoudt met het vastleggen van het dialect.

Zijn onder onze lezeressen/lezers niet een of meerdere personen, die zich daarmee eens willen bezighouden?

U kunt beginnen om gewoon maar eens op te schrijven welk dialectwoord of uitdrukking U hoort en meteen te vragen wat het precies betekent. We kunnen U al helpen met de eerste 35 - 50 woorden en uitdrukkingen, die we zelf in de loop der jaren noteerden.

Eerst is echter iemand nodig, die bijvoorbeeld een uur-

tje per maand aan dit onderwerp wil besteden (misschien wordt het naderhand wel een uurtje per week). Bij hem of haar kan een ieder zijn woorden en uitdrukkingen kwijt; schriftelijk of telefonisch, want er zijn altijd mensen die liever praten dan schrijven. De ontvangen woorden, enz. kunnen in het Contactblad worden gepubliceerd; gegarandeerd dat hierop reacties komen.

In de toekomst kunnen we dan scholieren ook over dit onderwerp informeren.

Wie meldt zich bij ondergetekende?

G. van der Schoor

HET DAGELIJKS LEVEN IN HET KLOOSTER EEMSTEYN

De heer Van 't Zelfden vertelde, dat het bovengenoemde mannenklooster oorspronkelijk in de zogenaamde Grote of Hollandse Waard was gelegen, maar dat het na een ongeveer veertigjarig bestaan van daar was verdreven door de beruchte St. Elisabethsvloed van 1421.

De monniken vestigden zich daarna in de Zwijndrechtse Waard nabij Kiefhoek.

Het dagelijks leven was hard en vol ontberingen; voor smulpaperij was er geen plaats, integendeel.

Er waren drieërlei soort bewoners:

1. Zij die de wijding hadden ontvangen.
2. De novicen, nieuwelingen, die werden toegelaten op grond van voldoende zang- en leesvaardigheid (de schrijfkunst konden ze zich ter plaatse eigen maken).
3. De lekebroeders; zij hadden zich meest ingekocht moesten trouw beloven aan de prior, doch werden niet voor de wijding opgeleid zoals de novicen.

Aan de kleding kon men zien tot welke van de drie groepen de kloosterling behoorde.

Door de prior werden strenge leefregels aan de intredenden bekend gemaakt waarna een leertijd van 2½ jaar bij een novicenmeester volgde. Daarna werd de klooster-

gelofte afgelegd waarbij men beloofde zich levenslang aan het klooster te zullen wijden, de algemene kloosterregel (armoede, kuisheid en gehoorzaamheid) te zullen volgen in de zin van de Augusteiner kloosterorde.

Iedere bewoner had een bepaalde functie; zo was men cantor (koorleider), kleermaker, ziekenbroeder, cellarius (keldermeester), sacristijn (koster), librarius (bibliothecaris), procurator (beheerder van de geldzaken), hospitarius (verzorger van de gasten). De reftermeester zorgde voor een goede gang van zaken aan tafel.

Dit alles stond onder leiding van een prior (kloosteroverste). In Eemsteyn vond men de titel proost voor deze overste te wijds, want men was aangesloten bij de Congregatie van Windesheim.

Windesheim, bij Zwolle gelegen, was het brandpunt van de vereniging van kloosters, die haar ontstaan te danken had aan de zogenaamde Moderne Devotie, de lekebeweging uit het begin van de 15e eeuw van Geert Grote c.s., die terug wilde naar de apostolische eenvoud.

De dagindeling van de kloosterlingen werd bepaald door de gebedstijden. Deze getijden begonnen 's nachts met de metten (om 04.00 à 04.30 uur), die soms werden afge-
raffeld om weer snel verder te kunnen slapen (korte metten maken).

Dan volgden de lauden, de lofprijzing voor de nieuwe dag, de priem (begin van het werk), de terts (09.00 uur), de sext (12.00 uur), de noon (15.00 uur), de vespers (zons-
ondergang) en tot slot werden de completen gezonden vóór het slapen gaan. Tussen deze getijden door moest er flink worden gewerkt, zodat spreker zich afvroeg of er nog wel geslapen kon worden.

De maaltijden waren sober. Vlees werd altoos gekookt en nooit gebraden gegeten, want dat zou een te grote luxe zijn.

De kloosterlingen kwamen ook wel in de kapel van Kiefhoek, een heel kleine gemeenschap. De pastoor was tevens boer en kon na de metten gelijk gaan melken.

De onderlinge gesprekken van de monniken hadden voornamelijk betrekking op het werk en geestelijke zaken. Ook wetenschap had belangstelling, zo bijvoorbeeld over het medische nut van het aderlaten. Dat was een veel toegepast middel waarvoor de kloosterlingen zeer nauwkeurige

regels kenden. Het maximum was vijf aderlatingen per jaar. Het getal vijf hield verband met de vijf wonden van de gekruisigde Christus.

Er waren contacten met de Cellebroeders te Dordrecht, die zich verdienstelijk maakten met het begraven van slachtoffers van een pestepidemie aldaar. Deze Cellebroeders waren allen lekebroeders die huizen bewoonden gelegen aan de Vriezestraat aldaar. Ook Eemsteyn bezat een huis in Dordt, dat later aan de Cellebroeders werd geschonken.

Eemsteyners deden ook aan exorcisme (duivelsuitdrijving). Voor zieke mensen werd dat voor het altaar van hun kloosterkerk gedaan; voor een ziek dier of iets dergelijks kwam de priester in de stal.

De hospitarius had soms wel erg veel gasten te verzorgen (in 1516 wordt daarover geklaagd). Maar ja, een ieder die aanklopte kon de Heer zelf zijn had St. Christoffor geleerd. Dus ... alles toelaten.

De Eemsteyners bewerkten zelf hun landerijen en zorgden zo voor eigen voedsel, drank, vlas en wol. In de Grote Waard groeven ze ook turf af. Verder bezaten ze het visrecht in de Devel, waar toen o.m. pin werd gevangen. Pin zou een benaming zijn voor de trekkende spiering.

Schrijver dezes vroeg zich hierbij af of de Devel toen nog een open verbinding met de Oude Maas zou hebben gehad; volgens de heer Van 't Zelfden was de Devel toen al geheel afgedamd.

Ook hebben de monniken zich met inpolderen bezig gehouden (o.a. te Strijen).

Er zijn namen bekend van vermaarde Eemsteyners, zoals bijvoorbeeld Pieter Buys een jurist, Gozewijn Komhaas, die op advies van Geert Grote naar Eemsteyn kwam ter opleiding. Hij werd bisschop van IJsland.

Ook heeft een Eemsteyner monnik het bestaan om het verhaal over de reinigende werking van de put van St. Patrick in Ierland door te prikken, nadat hij zelf erin was afgedaald, doch tot zijn teleurstelling pek noch zwavel vond. Door zijn toedoen besloot de toenmalige paus (de monnik was voor deze kwestie terstond naar Rome gereisd) te verordenen, dat die putexploitatie moest

worden gestopt. Edoch ... ook het pauselijk gezag heeft zijn grenzen, zelfs in Ierland. Een gedempte put was niet zo profijtelijk als een open put en zo werkte het putjesbeginsel door tot $\pm$ 1700!

Met dit verhaal besloot de heer Van 't Zelfden zijn voordracht.

* * *

Hierna volgen nog enkele vragen die werden gesteld, met de daarop gegeven antwoorden.

Mw. Derksen, enthousiast geworden door de kleurrijke vertelling, wil weten waar zij over een en ander wat lezen kan.

Helaas moet de spreker haar teleurstellen, daar de bronnen over Eemsteyn over vele landen ter wereld verspreid zijn.

Mw. Ratsma informeert naar de bronnen van de spreker inzake de gespreksstof der monniken.

Het blijken fragmentarische mededelingen te zijn, aangevuld met eigen hedendaagse ervaringen in de refter van een klooster.

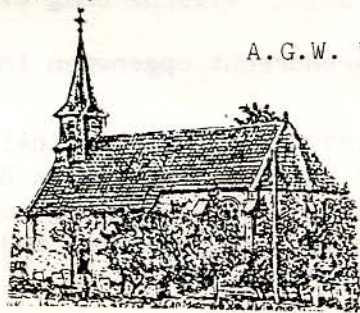
Op een vraag naar de vorm van het klooster Eemsteyn antwoordt de heer Van 't Zelfden, dat veel is gebouwd en verbouwd. Vaak met oud materiaal, zodat een reconstructie moeilijk is. Ook in de huidige boerderijen aldaar bevindt zich kloostermateriaal.

De laatste negen monniken zijn na het verschijnen van de Watergeuzen met een soort wachtgeld vertrokken. Zij behoorden gelukkig niet bij de zogenaamde Gorkumse Martelaren, zoals de pastoor van Heinenoord.

De heer Volgering informeert naar onderwijsactiviteiten van Eemsteyn, gezien de grote bekendheid van de Windesheimer Congregatie op dit gebied.

Hieraan werd echter door Eemsteyn niet zoveel gedaan, was de mening van de spreker.

A.G.W. Wesdorp

RUIM HONDERD JAAR SPOOR IN EN OM BARENDRECHT (II).

In aflevering I beloofde ik U nog enige informatie, die ik op dat moment niet kon verstrekken. Hier is die dan:

1. Het Havenspoor werd in dienst gesteld op 1 juni 1928.
2. Herstel van verkeer na de oorlogsdagen 10 - 14 mei 1940 kwam, in het algemeen, met ingang van 16 mei "zeer beperkt" tot stand. Dat zal, m.i., over de bruggen van Rotterdam nog wel even op zich hebben laten wachten.
3. Ten aanzien van 1945 kon ik slechts achterhalen, dat per 19 november weer elektrisch werd gereden. Met Dordrecht was nog aan het eind van dat jaar geen railverkeer mogelijk (1).

In die vorige aflevering uitte ik de veronderstelling, dat er tijdens de spoorwegstaking 1944/45 zeker nog wel militair treinverkeer zal zijn geweest. Dit werd bevestigd door de mededeling, dat op de spoorbaan tussen de Dordtsestraatweg en het station op 19 maart 1945 een beschieting door vliegtuigen plaatsvond. Tevoren, 31 mei 1944, was er een soortgelijke beschieting, echter op een toen nog rijdende trein van de N.S., nabij de brug over het Waaltje, waarbij een personeelslid het leven verloor.

In deze tweede bijdrage beperk ik mij tot het spoorgebeuren van de N.S. en van de daaraan voorafgaande Staats Spoorwegen.

In de zestiger en zeventiger jaren van de vorige eeuw was er een indrukwekkende activiteit op het gebied van spooraanleg en bruggenbouw. Eén voorbeeld daarvan was de bouw van de bruggen over de rivier en de "Noorderhaven" te Rotterdam, van de brug bij Dordrecht en, vooral ook, van de veertien bogen tellende brug over het Hollands Diep.

En zó werd ook Barendrecht opgenomen in de vaart der volken.

Tussen 1865 en 1870 werden bij Koninklijk Besluit ter onteigening, ten behoeve van door de Staat aan te leggen spoorweg, aangewezen 15,0743 ha ongebouwd en 0,2055 ha gebouwd, gelegen in onze gemeente. Bijna 15 ha ging per

koopacte (17 stuks) over. Voor 0,3840 ha ongebouwd en 0,0344 ha gebouwd vond gerechtelijke onteigening plaats (1).

Helaas heb ik niets over prijzen van een en ander kunnen vinden.

"Agrarisch Barendrecht"- tot in de jaren vijftig van onze eeuw het beeldmerk van deze gemeente - wist van de spooraansluiting goed gebruik te maken.

Ik vond daarvoor bewijs in de hierna aangehaalde correspondentie.

De inspecteur der exploitatie van de Staats Spoorwegen, standplaats Breda, schrijft 2 juli 1915 aan B. en W. van onze gemeente, dat ".... verbetering emplacement i.v.m. aardbeien en groente-vervoer in de bedoeling van mijne Directie ligt" (2).

Mijn buurman, K. Westra, vertelde, dat hij als jongen, omstreeks 1920, hielp bij het verladen van aardbeien op de spoorwagen. Hij herinnert zich, dat in het hoogseizoen de tuinderswagens wel helemaal tot aan de Driesprong stonden, om hun beurt af te wachten.

Dat emplacement vond ik óók elders in de geraadpleegde stukken besproken, namelijk in het "Verslag over het jaar 1894 door den Raad van Toezicht op de Spoorwegdiensten uitgebracht, aan den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid".

Kort zakelijk weergegeven:

Op 1 mei 1894 te Barendrecht een ernstige botsing tussen rangeertrein en de sneltrein uit Parijs.

Oorzaak: Misverstand tussen rangeerder en chef, dat vermoedelijk voorkómen zou zijn wanneer door een gunstiger ligging station t.o.v. uiterste wissels, het rangeerterrein beter te overzien was

Machinist en stoker ernstig, enkele reizigers licht gewond.

Weg belangrijk beschadigd, beide hoofdsporen versperd.

Materieel zwaar beschadigd. Treinenloop aanmerkelijk gestoord.

Schuldig personeel ernstig gestraft (1).

Uit oogpunt van documentaire waarde van ons Contactblad meende ik er toch nog dit voorafgaande aantal regels

aan te moeten wijden.

De tussen de regels te lezen kritiek op de situering ter plaatse is waarschijnlijk ten diepste gericht geweest op de aanleg van het emplacement juist nabij de vrij scherpe boog, die daar doorlopen moest worden.

Ter gelegenheid van de elektrificatie - 15 mei 1934 in dienst gesteld - is de boogstraal aanmerkelijk verruimd, vooral met het oog op de hogere snelheden die door het doorgaand treinverkeer dan konden worden aangehouden. Een groot eiland-perron met accommodatie, vergelijkbaar met het zoveel latere Lombardijen (1968), en een voetgangerstunneltje voltooiden de modernisering. Het stationsgebouw, anno 1872, bleef gehandhaafd.

Van dat gebouw, dat zijn diensten sedert de opening op 1 november 1872 gedurende ruim honderd jaar vervulde, ontving ik vanwege de sector Archiefbeheer en Documentatie van de N.S. te Utrecht, de bouwkundige beschrijving. Zo maar spontaan aangeboden, na een telefoontje mijnerzijds om wat inlichtingen.

Het is goed om op deze plaats mijn ervaring mee te delen, dat mij steeds weer blijkt dat vragen om inlichtingen of documentatie, tot wie dan ook gericht, altijd weer met de grootste voorkomend- en bereidwilligheid worden tegemoetgetreden.

Nu dus enige maten, enz.:

gevelbreedte middengebouw	10,32 m;
aan elke zijde een vleugel, elk	6,42 m breed;
nokhoogten resp.	10,72 m en 5,05 m;
diepten resp.	9,30 m en 6,16 m.

De ene vleugel bevatte de gecombineerde 1e en 2e klasse wachtkamer, de andere die der 3e klasse.

Op enige afstand van de Z.O.-gevelzijde bevond zich een goederenloods, waarvan de maten resp. bedroegen: 15,28, 8,80 m en 6,88 m.

Voor hen die de situatie niet meer hebben gekend geef ik, ter oriëntering, de maten van ons gemeentehuis, nl.: 45 bij 9,30 bij 14,10 m (6).

De reizigers stond nog een apart gebouwtje ten dienste met enige privaten, enz. Het meest kenmerkend onderscheid met wat wij thans gewend zijn, is wel dat het

hoofdgebouw één privaat bevatte, op de begane grond. De ruime chefswoning, op de eerste etage, miste een dergelijk gerief; bij een hoogteverschil van 4,14 m toch nog altijd goed voor het gaan van ruim twintig traptreden v.v.

Tenslotte een veelading, een soort hooggelegen perron (1,20 m), klinkerbestraat, met een lengte van 30 m; de daarbij behorende ruimte ("veepark") was afgesloten door een afrastering met draaihekken.

Slaat U er eens de foto's 55 en 57 uit "Barendrecht in oude ansichten" op na, én de blz. 20/21 uit "Het Eiland IJsselmonde zoals het was".

De verleiding is groot het bovenvermelde aan te vullen met, op zichzelf, wetenswaardige details, maar leesbaarheid en beperkte ruimte stellen hun grenzen.

Zij nog aangegeven, dat dit alles was gelegen ter hoogte van de Wilhelminastraat waar die de Stationsweg bereikt.

De tijd staat niet stil; ontwikkelingen gaan voort.

Als het huidige station Barendrecht, gebouwd naar het ontwerp van de N.S.-ingenieur ir. C. Douma, op 30 mei 1973 in gebruik wordt gesteld (1), dan is de "modernisering anno 1934" ook al weer bijna veertig jaar oud. Zoals vaak werken meerdere factoren, soms van geheel verschillende geaardheid, samen bij het bereiken van een bepaalde oplossing. Zo zal de aanleg van het rangeerterrein Kijfhoek en het daarheen leidende goederenspoor, zeker een zwaar wegend motief zijn geweest voor het opheffen van het oude station. Het toenemende woon-werkverkeer, met zijn voor- en navervoer, een ander.

Aan de hand van enige willekeurig gekozen N.S.-dienstregelingen, waaronder ook vrij oude, stelde ik een overzichtje samen: zie bladzijde 12.

Deze summiere opstelling heeft géén andere pretentie dan: "enige illustratie" bij dit artikel.

	Dienstregeling ingaande:			
	3-6-1984	2-6-1957	15-5-1936	2-10-1927
	(elektrische tractie)			(stoom)
Aantal vertrek- kende treinen, naar R'dam, tus- sen 06.00 u en 08.30 u	10	6	4	3
Aantal aankomen- de treinen, uit R'dam, tussen 16.00 u en 18.30 u	9	6	3 (idem tussen 17.00 en 19.30 u)	2
Aantal inwoners per 1 jan. van het jaar der dienstregeling (2)	18 298	7 867	5 503	4 521

Spoor in en om Barendrecht; daarom nog enkele gegevens over het gehele baanvak Dordrecht - Rotterdam. Per 1 november 1872 in gebruik genomen tot aan station Mallegat op Fijenoord; en tot over de bruggen naar Rotterdam op 1 mei 1877 (3). Op 8 januari 1878 is dan het geheel dubbelsporig berijdbaar (1).

Op 31 oktober 1872 verzorgde de "Restaurateur de la station W.J. Ponsen" te Dordrecht een feestelijke maaltijd, waarvan mevr. Asselberghs in "Van d'Een Honderd Roe naar Lombardijen" schrijft:

"Groot moet de vreugde geweest zijn en sterk de maag".

Vanaf "den tijdelijken terminus aan het Mallegat", zoals ik ergens geschreven zag staan, voer een stoombootveer via de Spoorweghaven naar de Boompjes (4).

De tussengelegen stations Zwijndrecht, Barendrecht en IJsselmonde waren geheel of nagenoeg geheel identiek van inrichting. Zwijndrecht werd reeds met ingang van 1 januari 1895 door moderner gebouw, ter hoogte van het

huidige, vervangen (1).

IJsselmonde is, afgaande op eigen herinnering, begin dertiger jaren gesloopt.

Volledigheidshalve nog het volgende, bijna anecdotisch van wege de "hoogte" van het genoemde bedrag. Namelijk dat in 1924 opdracht voor de bouw van heftorens, enz. voor de brug over de Koningshaven werd gegeven (ontwerp ir. Joosting), tot een bedrag van f 713 000,--! (5).

Tot volgende keer.

BRONVERMELDINGEN

- (1) Archiefbeheer en Documentatie N.S., Utrecht.
- (2) Archief Gemeentehuis Barendrecht.
- (3) Ir. W.J. Sluiter, Beknopt Overzicht Ned. Spoor- en Tramwegen, 1967, Brill.
- (4) Gemeentelijke Archiefdienst Rotterdam.
- (5) Tijdschrift "Openbaar Vervoer", nr. 17 (1984).
- (6) Dienst Gemeentewerken Barendrecht.

H. van Herwerden

NAAR AANLEIDING VAN ... DE FOTOTENTOONSTELLING IN

SMITSHOEK, APRIL 1985

Eerste indruk.

Een kerkgebouw dat zich uitstekend leent voor het maken van een rondgang langs de foto's. Foto's die te zamen bijna een eeuw weergeven van Smitshoek, de Koedood en het omringende land mét de mensen! Eén van die foto's toont een groepje burens met kinderen. Het middelpunt daarvan is een oude vrouw met wit kapje, Marya Kleinjan, gehuwd met Willem Gouw. Zij was van 1846 en zal ten tijde van die foto tegen de zeventig geweest zijn. De kinderen om haar heen zijn de zeventigers en tachtigers van nu.

Bij het zien van zo'n foto worden je gedachten onweersaanbaar op het spoor der verbeelding gezet. Namelijk: "Als opoe Marya over de gave van vertellen heeft beschikt, dan moeten er, onder ons, mensen zijn die nog vanuit de tweede hand ervaringen hebben vernomen afkomstig uit de Napoleontische tijd. Ervaringen van ooggetuigen!" Waar houden die kostelijke verhalen van ouder op ouder zich schuil?

Bij recente lezing van een boekje over ontstaan en groei van de bijbelse geschriften werd mij nog weer opnieuw duidelijk, dat "het verhaal" een onontbeerlijke schakel vormt voor de overdracht van waarden, die door ontelbare generaties zijn heengegaan en gevormd.

De grote joodse geleerde Martin Buber schreef zelfs: "Het verhaal vormt de verteller".

Terug naar Smitshoek.

Het mag een "vinding" worden genoemd dat enige groepsfoto's waren neergelegd op een daartoe bestemde tafel, waarop papier en pen om te vermelden, wie de tot dan onbekenden onder de gefotografeerden wel waren. Er zijn zodoende heel wat namen boven water gekomen.

De meer dan tachtig jaar oude foto van de zangvereniging "Nut en Genoegen" leverde zelfs voor de eigen kinderen, waar onder ruim zeventigers, de herkenning op van vader en moeder op jeugdige leeftijd. De leeftijd van eigen kleinkinderen nú!

Ook hier blijkt, zoals dat ook met het vertellen van een oud verhaal is, het is nooit te laat.

Er was een foto, waarbij een woordenstrijd ontbrandde over de afgebeelde persoon, "daar links achteraan". Of dat nu wel of niet "opoes" was, of tante Jaan in haar jonge jaren.

Een ander voorbeeld. Wie had daar in dat huis nog wel of niet gewoond? Ook al stond die of die aan het tuinhek daarbij afgebeeld, dat zei op zich zelf nog niets. Dat kon wel van later datum zijn. Ook hier bracht het gezag, gegeven de iets hogere leeftijd, de oplossing.

Geachte zeventigers, tachtigers van nú, afgebeeld als jochies, nauwelijks onder en boven de broek uitkomend, maar wel met de pet op. Petten met vervaarlijke klep.

Bijkans oudere mannetjes toen, dan de goed in de kleren gestoken oudere heren van thans. Want ook zó was deze expositie leerzaam. Zij toonde onweerlegbaar de stijging in materiële welvaart.

Herinneringen bij het zien van oude schoolfoto's. De meesters, de juffrouwen. De klasgenoten. Vooral het sámen bekijken maakte de tongen los, want menigeen heeft sommige van de afgebeelde groepen nog wel in album of lade thuis. Maar het te zamen zijn bracht duidelijk herinneringen naar boven. Stoere verhalen - ja zeker, ook al zijn zij dan al enige malen grootvader - bij de jongens van toen. Wat bescheidener reactie van de vrouwen, bij het weerzien van de meisjes in nette jurk of met keurig schort; bij het, misschien nog steeds wat bewonderend, gadeslaan van meester en juffrouw.

Opnieuw: ook zó een tentoonstelling die de ontwikkeling van de afgelopen driekwart eeuw duidelijk illustreerde. Namelijk een groep leerlingen van de (gereformeerde) Keucheniuschool - 1905/1967 -; de foto is van 1905. Klassefoto's van de (hervormde) School met den Bijbel - 1923/1967; tevens een keurig prentje waaruit blijkt, dat het hoofd der school en personeel, en echtgenotes, een dag aan het Scheveningse strand hebben doorgebracht. Aan deze school was een openbare voorafgegaan, die in 1923 met vrijwel unanieme instemming der ouders naar het bijzonder onderwijs overging. Dan, vanaf 1967, is er de gefuseerde Zuiderrandschool, die de beide scholen voor bijzonder onderwijs in zich verenigt. De Rotterdamse wijk Pendrecht is dan al ruim tien jaar naaste buur, waar scholen te kust en te keur voorhanden zijn.

Een ware geschiedenis uit 1929 of 1930.

Een jonge onderwijzer fietst elke dag van het dorp naar zijn school op Smitshoek v.v.

Een jonge onderwijzeres fietst enz., enz. Op den duur gezamenlijk. Geen idylle, gewoon twee collega's op weg naar hun school, zij het de één naar de hervormde, de ander naar de gereformeerde school. Zoiets blijft niet onopgemerkt.

Resultaat: zulk "samen op weg" kon niet worden getoleerd! Je deed, in dit geval je liet wat om het baantje niet in gevaar te brengen.

Bijkans oudere mannetjes toen, dan de goed in de kleren gestoken oudere heren van thans. Want ook zó was deze expositie leerzaam. Zij toonde onweerlegbaar de stijging in materiële welvaart.

Herinneringen bij het zien van oude schoolfoto's. De meesters, de juffrouwen. De klasgenoten. Vooral het sámen bekijken maakte de tongen los, want menigeen heeft sommige van de afgebeelde groepen nog wel in album of lade thuis. Maar het te zamen zijn bracht duidelijk herinneringen naar boven. Stoere verhalen - ja zeker, ook al zijn zij dan al enige malen grootvader - bij de jongens van toen. Wat bescheidener reactie van de vrouwen, bij het weerzien van de meisjes in nette jurk of met keurig schort; bij het, misschien nog steeds wat bewonderend, gadeslaan van meester en juffrouw.

Opnieuw: ook zó een tentoonstelling die de ontwikkeling van de afgelopen driekwart eeuw duidelijk illustreerde. Namelijk een groep leerlingen van de (gereformeerde) Keucheniuschool - 1905/1967 -; de foto is van 1905. Klassefoto's van de (hervormde) School met den Bijbel - 1923/1967; tevens een keurig prentje waaruit blijkt, dat het hoofd der school en personeel, en echtgenotes, een dag aan het Scheveningse strand hebben doorgebracht. Aan deze school was een openbare voorafgegaan, die in 1923 met vrijwel unanieme instemming der ouders naar het bijzonder onderwijs overging. Dan, vanaf 1967, is er de gefuseerde Zuiderrandschool, die de beide scholen voor bijzonder onderwijs in zich verenigt. De Rotterdamse wijk Pendrecht is dan al ruim tien jaar naaste buur, waar scholen te kust en te keur voorhanden zijn.

Een ware geschiedenis uit 1929 of 1930.

Een jonge onderwijzer fietst elke dag van het dorp naar zijn school op Smitshoek v.v.

Een jonge onderwijzeres fietst enz., enz. Op den duur gezamenlijk. Geen idylle, gewoon twee collega's op weg naar hun school, zij het de één naar de hervormde, de ander naar de gereformeerde school. Zoiets blijft niet onopgemerkt.

Resultaat: zulk "samen op weg" kon niet worden getoleerd! Je deed, in dit geval je liet wat om het baantje niet in gevaar te brengen.

het verdwijnend landelijk schoon in en om den Charlois-schen Polder te Rotterdam" uitgebreid aandacht aan de smederij te Smitshoek, nog net op het gebied van het voormalige Charlois gelegen. Voor mij alle reden de zo-even beschreven afbeelding aldaar te localiseren. Het boekje is van 1933, maar ook dan reeds bespreekt hij met spijt de afbraak van de voormalige karakteristieke bouw, waardoor plaats gemaakt werd voor nieuwbouw van twee woningen, waarmee tevens de smederij 2 m naar achter werd verplaatst.

In een andere door hem geschreven uitgave, "IJselmonde, Ridderkerk en Barendrecht, enz." - verscheen begin zeventiger jaren nog in herdruk - zegt hij: "Smitshoek lijkt hierdoor (nl. door de dichte bebouwing van het gedeelte Voordijk tussen Charloisse Lagedijk en 'Het Schaapje') meer op een klein dorp dan op een z.g. buurschap, waar doorgaans de bebouwing meer verspreid ligt".

Bij de voorbereiding van het bovenstaande liet ik mijn oog gaan over een viertal landkaarten, te beginnen met Margadant (1848). Als ik mag aannemen, dat deze en latere kaarten vrij nauwkeurig ook de opstallen aangeven, dan was er in 1848 nog niet veel van Smitshoek te vinden, of het zou de lintbebouwing langs de Charloisse Lagedijk, ter plaatse, moeten zijn. Op de Buiten Koedood zijn dan al vijf à zes buitendijks gelegen woningen/schuren aangegeven. Een zeer onduidelijke kaart van 1867 (J. Kuyper, Gemeente-Atlas van Nederland, 1869) vertoont enige bebouwing, aan de oostzijde van de Voordijk, nabij de Charloisse Lagedijk. Bovendien vind ik vijf bebouwingen aan de Middeldijk, nabij de huidige Korte Koedoodsedijk. Met een grote stap naar plus minus 1912, dan is daar wat bijgekomen langs de Voordijk aan de westkant, dus zijde Polder Pendrecht.

De oude "Hoeve Pendrecht", aldaar is bij de aanleg van de Zuidelijke Randweg ten offer gevallen aan het verkeer.

Tot besluit dank ik bekenden en onbekenden die spontaan uitleg gaven, met name de heren J.J.C. van Heijkoop en J. Vermaas.

De neven-tentoonstelling over kerkelijk Smitshoek moest ik, o.a. om redenen van beperking, onbesproken laten.

H. van Herwerden

TENTOONSTELLING 1940 - 1945

Het is een goed initiatief geweest van de Oranjevereniging "Juliana" te Barendrecht om over de oorlogsjaren 1940 - 1945 een tentoonstelling te houden. Herdenken is goed. Maar herdenken is ook moeilijk, want wat toon je wel en wat toon je niet.

Met medewerking van de Historische Vereniging Barendrecht, de Gemeentelijke Archiefdienst Rotterdam, het Streekmuseum Jan Anderson te Vlaardingen en vele particulieren in Barendrecht zijn de organisatoren er in geslaagd een duidelijke expositie, met kranten, foto's, pamfletten, documenten en voorwerpen, alle met verklarende tekst en voor de bezoekers overzichtelijk gerangschikt, samen te stellen. Hieraan moet veel werk zijn voorafgegaan, maar het resultaat was er dan ook naar.

Kranten waren in vele schakeringen aanwezig. Op zich geen attribuut om er een tentoonstelling mee te verlevendigen, maar wel een produkt dat in de oorlog van grote betekenis was.

Voor veel oudere bezoekers zullen bepaalde artikelen beklemmende herinneringen hebben opgeroepen, want via de aanwezige kranten was veel informatie voorhanden; de afkondigingen die stelselmatig onze joodse landgenoten steeds weer verder naar de rand van de afgrond dreven; de oproepen bestemd voor oud-militairen, zich te melden voor krijgsgevangenschap en voor de meldingsplichtigen voor arbeid in Duitsland, enz., enz. Afkondiging van geldige distributiekarten was een minstens even grote zaak van levensbelang.

Die distributiekarten zijn blijkbaar één van de weinige voorwerpen die door velen werden bewaard. Karten voor brood, bloem, koffie, thee, boter, margarine, zeep, vleeswaren, kaas, eieren, koek, waren reeds in 1940 uitgegeven. Karten voor melk, aardappelen, jam en cacao-produkten volgden in 1941 en in 1942 kwamen de distributiekarten voor tabaksprodukten en snoep. Groente- en fruitbonkarden in 1943 en die voor vis in 1944. Het was allemaal aanwezig op de expositie.

Zo ook de persoonsbewijzen met pasfoto, vingerafdruk en stempel, welk bewijs men "verplicht was het te allen tijde bij zich te dragen en desgevorderd te vertonen

aan iedere opsporingsambtenaar". Maar ook de vervalsingen die voorzien waren van stempels, bij overvallen op gemeentehuizen bemachtigd, waren te zien. Illegaal gedrukte pers was goed vertegenwoordigd.

Het potkachelkje met pan, het verlichtingsafdekplaatje de biskwieblikken anno 1945, enz., enz. waren aanwezig. Het zou te ver voeren in dit blad op alle onderdelen toelichting te geven. In iedere zichzelf respecterende krant rond 4 mei 1985 staat alles weer beschreven, door foto's ondersteund; de televisie gaf ons rond 4 mei ook weer beelden van deze gruwelijke tijd.

Enkele documenten die mij, als lid van de Historische Vereniging Barendrecht, bijzonder interesseerden, waren de gegevens over Barendrecht zelf.

Daar hing zowaar, nimmer eerder gezien, een compleet overzicht van Barendrechters, die in de tweede wereldoorlog zijn omgekomen en van de Nederlandse en geallieerde militairen, die op Barendrechts grondgebied hun einde vonden. Hoe triest ook voor de nabestaanden, die zeker de tentoonstelling hebben bezocht, dit overzicht is, mét de persoonlijke gegevens, een aanwinst voor de geschiedschrijving van Barendrecht. Een waardevolle aanvulling van het archief.

Een compliment voor de samensteller!

Evenzo de op de tentoonstelling aanwezige foto's van de in Barendrecht geplaatste herdenkingstekens; het monument bij de Dorpskerk en dat bij de voormalige brugwachterswoning, de steen in de muur van de Zuiderrandschool en de plaquette in de tunnel bij het station der N.S.

Goed dat via de tentoonstelling deze vier herdenkingstekens eens duidelijk voor het voetlicht werden gebracht. Want elke Barendrechter weet dat ze er zijn, maar weet ook iedereen de achtergronden?

Laten we het a.u.b. nooit vergeten.

Wat het laatste betreft had er over Barendrecht in oorlogstijd nog wel méér aanwezig mogen zijn op deze zeer geslaagde tentoonstelling.

Jan Blinde

* * *

WERKGROEP BARENDRECHT VAN VROEGER OP ANSICHT EN FOTO

En zó breidt de documentatie van de Historische Vereniging zich ook uit

We hebben in de loop van ons negenjarig bestaan reeds een aardige begincollectie foto's en ansichten van Barendrecht van deze en gene gekregen. Meerdere keren werd op deze verzameling een beroep gedaan en meerdere keren konden wij helpen..

We weten echter wel zeker, dat veel meer foto's van ons dorp zijn gemaakt, dan het aantal dat in ons bezit is; ook alle ansichten hebben we nog lang niet. Maar foto's zowel als ansichten bevinden zich in albums en dozen bij al dan niet hier wonende Barendrechters. Veel van die ooit vastgelegde gegevens, daden en feiten horen toch ook bij onze documentatie.

We deden een eerste bescheiden poging om ons bezit aan te vullen en kozen daarvoor Oud-Carnisse, alles rondom Koedood en Smitshoek, gerekend vanaf de Carnisseweg.

We bezaten zelf enkele ansichten en ca. 25 foto's van dit dorpsdeel. Na een oproep in De Schakel ontvingen we zoveel materiaal, dat we het amper konden verwerken. Deze foto's op passepartout (200 in getal), voorzien van tekst en veelal alle namen van de erop voorkomende personen, werden geëxposeerd in Smitshoek (een verslag hierover vindt U elders in het blad).

Wat hebben de ca. 600 bezoekers daarvan genoten! Het gaf de organisatoren voldoende waardering.

Ook tijdens en na de tentoonstelling bleven de foto's binnenkomen. Een kleine 200 foto's zijn daarna nog klaargekomen, zodat onze vereniging in plaats van 25 nu ca. 400 foto's en ansichten van dit deel van onze gemeente bezit.

Veel oude schoolfoto's, waaronder van vóór 1900, en veel foto's van intussen, vanwege dijkverzwaring bij de Koedood en de bouw van de Zuiderrandschool, gesloopte huizen.

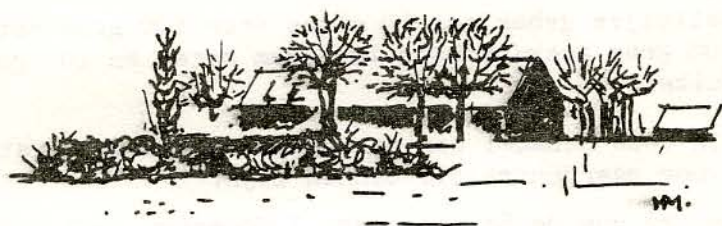
Beslist een waardevolle aanwinst voor onze documentatie!

Het ligt in het voornemen van de werkgroep om in het na-jaar een soortgelijke actie te houden, maar dan betref-

fende West-Barendrecht; zeg maar: vanaf de Carnisseweg tot de drie Barendrechtse wegen. In 1986 volgt dan Oost-Barendrecht. T.z.t. leest U in De Schakel wel een oproep om ansichten en foto's te schenken of ter reproductie uit te lenen. Maar U kunt zelf best alvast gaan kijken wat U straks kunt en wilt afstaan, of alleen ter reproductie beschikbaar wilt stellen. Probeer intussen vast te stellen wanneer de foto is gemaakt en bijvoorbeeld bij klasfoto's zoveel mogelijk namen van de daarop voorkomende personen op te schrijven en wellicht ontbrekende namen bij anderen op te sporen.

We hebben zowel van de Oude Groen als van de O.L.S. naast de hervormde kerk reeds een aantal schoolfoto's in ons bezit. Wie, zo boven de veertig jaar, is op die school geweest en wil zich nu beschikbaar stellen ook andere oud-leerlingen te benaderen om zo geleidelijk aan zoveel mogelijk namen op te sporen? U kunt nu alvast contact opnemen met ondergetekende, dan hebt U drie maanden extra tijd om zo af en toe bezig te zijn met uitzoeken en opsporen.

G. van der Schoor

UIT OUDE SCHAKELS

In De Schakel van 22 juni 1946 (4e Jaargang no. 51) namen het Distributienieuws en de nieuwe bonkaarten nog een belangrijke plaats in.

Voor werkschoenen konden aanvraagformulieren worden afgehaald; ook voor klompen en zeep (artsen, vroedvrouwen en verpleegsters) was dit het geval. Verder werden bonnummers bekend gemaakt waarop tegen inlevering de volgende artikelen konden worden gekocht: brood, kaas, bloem, gedroogde zuidvruchten, boter, margarine of vet, vlees, melk, rijst, kindermeel, biscuits, tabakswaaren, chocolade en suikerwerk, huishoudzeep, aardappelen, thee, koffie, suiker.

In de advertenties valt het op, dat er nog druk wordt geruild:

In ruil aangeboden: br. damesschoenen z.g.a.n. maat 38 voor luiers en/of onderleggers.

of:

aangeboden een schoenenbon voor herenpantalon.

Bij de firma Vijfvinkel is gelegenheid tot het ruilen van schoenen. Hiervoor bestaat zoveel belangstelling, dat wordt besloten alleen nog maar op de derde en vierde donderdagmorgen van de maand te ruilen.

Ook voor schoenreparaties bestaan bonnen: de leerkaarten (hadden dus niets te maken met de prestaties op school).

Koek en gebak konden alleen worden verkregen tegen inlevering van boter en suiker.

Nelletjes gebakjes: 10 stuks voor 100 gram boter.

300 gram koekjes voor 100 gram boter en 100 gram suiker.

Ook in deze Schakel een bekendmaking dat de eerste banden voor paardentractie binnen zijn.

In no. 22 van de 5e jaargang, 7 december 1946 vinden we een oproep van de burgemeester onder het motto "Ruiten troef". Hierin wordt gevraagd glas ter beschikking te stellen voor woningen in het Zuiden van ons land. Door gebrek aan glas wonen de mensen daar achter deels geblindeerde, deels met mica afgesloten ramen.

Vooraf op de tuinders wordt een beroep gedaan na te zien of zij iets uit hun voorraad kunnen missen. Ook glas van schilderijen kan dienen voor dit doel.

Ook in deze Schakel weer de bekendmaking van distributiebonnen. Het is nog dezelfde lijst als in juni, uitgebreid met 50 gr korstloze kaas en 1 ei, klasse 5! Bij de kruidenier is tegen inlevering van suiker limonadesiroop te koop.

Te ruilen werd niet veel meer aangeboden: alleen rose babywol in ruil voor blauwe.

Dit was een kleine verzameling nieuws van zo'n kleine veertig jaar geleden uit de enige twee Schakels van 1946 die de vereniging in haar bezit heeft.

Hebben de lezers van ons Contactblad, Uw burens of kennissen misschien nog (oudere) exemplaren van dit nieuwsblad ergens op zolder, in de kelder of schuur liggen en wilt U ze opruimen? Een telefoontje naar de Historische Vereniging en we komen ze gaarne ophalen!

J.W.E. Kouw

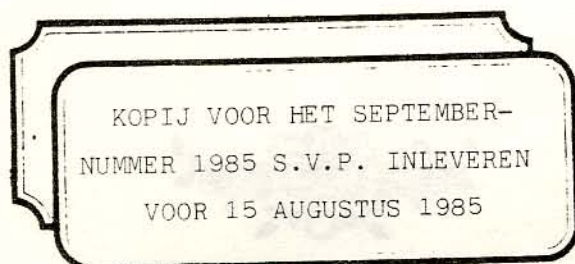
BOEKAANKONDIGING

In 1984 bestond de Historische Vereniging Holland te Amsterdam tien jaar.

Dit jubileum is gevierd met een symposium onder de titel: "Holland en de historische demografie". Vijf van de daar gehouden lezingen zijn nu gebundeld in een aflevering van het tijdschrift Holland, dat tevens verschijnt als deel 16 van de reeks Hollandse Studiën.

In deze artikelen worden nieuwe, oorspronkelijke historisch-demografische studies door jonge Nederlandse onderzoekers gepresenteerd waaruit het grote belang van het regionale kader voor de geschiedenis van de demografische ontwikkeling veelvuldig tot uitdrukking komt.

Dit 120 pagina's tellende geïllustreerde boek is voor niet-leden van Holland te bestellen door storting van f 24,50 + f 5,50 verzendkosten op postgiro 35.93.767 t.n.v. penningmeester Hist.Ver. Holland te 's-Gravenhage onder vermelding van Lustrumboek.

WERKGROEP BODEMONDERZOEK

Contactpersoon: Mw. H.A. Plomp-Monshouwer
Develsluis 6
Heerjansdam
tel. 01857 - 1923

WERKGROEP GENEALOGIE

Contactpersoon: Hr. A.M. Overwater
Jaagpad 65
Barendrecht
tel. 01806 - 12152

WERKGROEP FILMARCHIEF J. SCHOP

Contactpersoon: Hr. H. Oldenhof
Rietgors 7
Barendrecht
tel: 01806 - 19273

WERKGROEP BARENDRECHT VAN VROEGER OP ANSICHT EN FOTO

Contactpersoon: Hr. G. van der Schoor,
Rijnstraat 17,
Barendrecht
tel. 01806 - 18142, b.g.g. 13200

+::+::+::+::+

Op de voorzijde: Voormalige smederij van L.J. van Leeuwen te Smitshoek. Overgenomen uit: Het voormalige Charlois en Katendrecht alsmede het verdwijnend landelijk schoon in en om den Charloisschen Polder te Rotterdam van J. Verheul Dzn.

REDACTIE

Mw. G.M.H. Eijkenaar-van der Haak
Wilhelminastraat 19
tel. 12110

Mw. J.W.E. Kouw
Singel 32
tel. 16059

Illustraties: Mw. H.A. Plomp-Monshouwer
Develsluis 6, Heerjansdam
tel. 01857 - 1923

Hr. J.M.J. Tieman
Vlietweg 12
tel. 14103

Hr. H. van Herwerden
1e Barendrechtseweg 136
tel. 12789

+::+::+::+

BEZICHTIGINGSTIJDEN VERZAMELINGEN

Rondleidingen in groepen van vijf personen (voorlopig
alleen op woensdagmiddag of woensdagavond).

S.V.P. telefonisch aanmelden vooraf op nr. 18142.

Bij geen gehoor:

voor woensdagmiddag bij de heer P. van Bergelijk,
tel. 12252

voor woensdagavond bij de heer A.G. van de Garde,
tel. 14423

+::+::+::+

CONTRIBUTIE

Minimaal f 13,50 per jaar. Het beschikbaar stellen van
een extra bijdrage wordt zeer op prijs gesteld. Overmaken
van de contributie kan geschieden op bankrekening

nr. 64.42.22.204 bij de Credit Lyonnais Bank Neder-
land te Zwijndrecht; gironummer van de bank: 51 40 20.

of

op gironummer 25 30 926 t.n.v. de Historische Vereni-
ging Barendrecht.

+::+::+::+